

TARTÜF

(1876)

Ahmet Vefik Paşa

(1823-1891)

Genel Bakış

Tartuffe ilk yazıldığı günden bu güne Moliere'nin en çok tartışılan belki de en çok sahnelenen oyunu olmuş, dindarlık maskesi altında dini kendi çıkarları için kullanan sahtekâr ve ikiyüzlü yüzlü insanları ifşa eden bu eser din ve saray yobazlarına yaptığı göndermeler nedeni ile oldukça tartışılmıştır. Ahmet Vefik Paşa, eserin adında bir değişikliğe gitmeden " Tartüf " adıyla Türkçeye tercüme etmiştir. Ancak Vefik Paşa aynen tercüme etmemiş, konuya bağlı kalmakla beraber eserde bazı yerleri tercüme etmeden geçmiştir. Yine yadırgadığı ve izleyici tarafından yadırganacağına inandığı bölümlerde kendisine göre bir takım değişikliklere gitmiştir.

Kişiler

Tartüf: Sahte dindar dini alet ederek kendine çıkar sağlayan ikiyüzlü biri.

Madam Pernel: Orgon'un annesi. Aileyi sürekli eleştiren ve yargılayan büyükanne Bununla birlikte Tartüf'ün çekim alanına girmiş, oğlu Orgon gibi dini duyguları aklının önüne geçmiş bir kadındır.

Orgon: Tartüf'e güvenerek onu evine alan, Paris'te yaşayan zengin ve dindar bir adamdır.

Elmir: Orgon'un eşi, Damis ve Mariane'nin üvey annesidir.

Damis: Orgon'un oğlu, babası gibi katı görüşlü, fevri ve dediğim dedik bir kişidir.

Mariane: Orgon'un kızı, para ve pula önem vermeyen, aile fertlerinin Tartüf tarafından kısıpaca alınmasıyla ilgilenmeyen tek derdi Valere ile evlenmek olan kişidir.

Valere: Mariane'ın sevgilisi, sevdiği kız Mariane'nin babası Orgon için kendini tehlikeye atmaktan çekinmeyen cömert ve gerçek bir aşiktir.

Kleant: Orgon'un kayınbiraderi, Orgon istemese bile kendisini Orgon'un akıl hocası konumuna sokan ama hem Orgon hem de Madam Pernel'in sevemeseler bile saygı gösterdikleri dürüst, akıllı ve Tartüf'e aileye zarar vermemesi için didinen bir adamdır.

Dorin: Evin hizmetçisi ve Mariane'in akıl hocasıdır diyebiliriz. Yeri geldiğinde Orgon'a bile kafa tutup akıl vermeye kalkışan gözü pek, zeki ve Tartüf'ün niyetini iyi kavramış bir cesur kız. Aynı zamanda Mariane ve Valere'in arasını yapan yaman bir çöpçatan.

Mösyö Loyal: Polis memuru

Flipote: Madam Pernel'in yardımcısı

Konusu

Varlıklı bir kişi olan Orgon ikiyüzlü sahte bir dindara yürekten bağlanmış, onu evine almış ve ona her türlü sırrını açarak onu dost edinmiştir. Kızını da onunla evlendirmeye niyetlidir. Ailesi ve çevresindeki diğer insanlar kendisine dikkatli olması konusunda uyarırlar ancak Orgon onları dinlemez. Damis Tartüf'ü üvey annesine ilanı aşk ederken yakalar ve durumu babasına anlatır. Tartüf bir yolunu bularak kendisini haklamaya başarır. Orgon Tartüf'e öylesine inanmıştır ki oğlunu evden kovar ve bütün varlığını Tartüf'ün üzerine geçirir. Ancak sonunda karısı Elmir'in düzenlediği bir oyun sayesinde Tartüf'ün gerçek yüzünü görür ve hatasını anlayarak onu evden kovmak ister; ama tüm varlığını Tartüf'e bağışladığı için kendisi kovulacak duruma gelir. En sonunda Tartüf'ün farklı adlar altında sayısız suç işleyen, dindarlığı maske olarak kullanan bir sahtekar olduğu ortaya çıkar. Bunun üzerine Tartüf tutuklanır. Orgon'nun kızıda sevdiği erkekle evlenir.

İnanmışlık Paris'te yaşayan zengin ve dindar adam Orgon sık sık kiliseye gider ve çok dindar bir adam olduğuna inandığı Tartüf ile tanışır. Orgon, dindar Tartüf'ü kendisine dini ahlaki bir rehber olması için yanına alır. Hatta bir müddet sonra Tartüf, Orgon'un evine yerleşir. Orgon çok dindar ve ahlak timsali olarak gördüğü Tartüf'e karşı çok saygılıdır. Tartüf'ü öğretmeni olarak kabul etmeye başlamış, bir süre sonra evin tüm yönetimini Tartüf'e bırakmıştır. Orgon eşinin ve çocuklarının itirazlarına karşı bile hep onun tarafını tutmaya başlamıştır. Orgon'un aklını alan gözünü de bağlayan Tartüf onu kullanmaya başlar. Orgon'un çevresindekiler Tartüf'ün ikii yüzlü bir adam olduğunu sezmekte ve Orgon'u uyarmaktadırlar. Onun erdemli biri olmadığını ondan faydalandığını kendisinin de bunu fak edemediğini söylerler. Fakat Orgon etrafındakilerin uyarılarını dinlememekte bildiğinden şaşmamaktadır.

Gerçeklerin Açığa Çıkması Orgon kızı Mariane ile Tartüf'ü evlendirmek ister. Oysa kızı Valere adlı bir genci sevmektedir.. Orgon bunu bildiği halde kızı Mariane'yi Tartüf ile evlendirmeye karalı ve ısrarcıdır. Aslında Tartüf bile bu evliliği istememektedir. Çünkü Orgon'un karısını ayartmış ve ona olan aşkını da ilan etmiştir. Hem de Tartüf'ün annesine ilanı aşk ettiğine şahit olan Orgon'un oğlu Damis, bu durumu babasına haber vermiş ama Tartüf'ü bir aziz mertebesinde gören Orgon, oğluna inanmamıştır. Bunun üzerine çok öfkelenen Damis evi terk eder. Orgon da çok öfkelenerek evini ve tüm servetini biricik dostu Tartüf'e bağışlamıştır. Fakat Orgon'un bu hamlesi karısı Elmir'i dahi çileden çıkarmıştır. Bunun üzerine Elmir çocukları ile bir plan yaparak Mariane'ın yardımcısı Dorin 'in mahareti ile Tartüf'ün maskesini düşürmeyi başarır. Tartüf'ün karısına asıldığını gözleri ile gören Orgon da en sonunda Tartüf'ün nasıl bir adam olduğunu anlamıştır.

Düzenbazlığın Sonu Orgon, Tartüf'ün nasıl bir adam olduğun anladıktan sonra Tartüf'ü evden kovmak ister. Fakat tüm mal varlığını Tartüf'ün üstüne geçirdiği için, Tartüf evin sahibinin artık kendisi olduğunu söyleyerek Orgon ve ailesinden evi terk etmelerini ister. Tartüf'ün farklı adlar altında sayısız suç işleyen dindarlığı maske olarak kullanan bir sahtekar olduğu ortaya çıkar ve tutuklanır.

Tema

Dini alet etme Bazı açığı gözler kendisini dindar olarak tanıtır emellerine ulaşmak için dini alet ederek kendilerine çıkar sağlayabilirler. Karşısında ki insanların dini inançlarını sömürerek kendilerine kazanç oluşturabilirler.

Karakter İncelemesi

Tartüf (İkiyüzlü)

Karakter Tartüf toplumsal inanç ve değerleri kendi çıkarları için hiç düşünmeden kullanabilen ve bu uğurda içine sızdığı aileyi parçalayacak kadar gözü dönmüş ahlak yönünden çökmüş bir yapıya sahiptir. Kolaylıkla yalan söyleyebilen, ikiyüzlü sahtekardır.,

Aktivite Tartüf, genelde kiliseye gider ve kendini dindar biri olarak gösterir. Burada Orgon ile tanışır ve onun evine yerleşir. Orgon'u çok fazla etkileyerek malına sahip olur. Orgon'nun karısına göz diker. Olayların açığa çıkması sonucu Orgon ve ailesini evden gönderecekken kendisi tutuklanır ve kendisi hapse gider.

Kişiler Tartüf, kilisede tanıştığı Orgon'la çok sıkı bir iletişimi olur. Bu iletişim sonucu evine yerleşen Tartüf, Orgon'nun ailesiyle de diyalog içindedir. Orgon'nun karısı Elmir'e aşkını ilan eder fakat olumsuz cevap alır.

ÖRNEK OLAYLAR

İkiyüzlü Orgon'nun karısına olan ilgisini daha fazla saklayamamış ve ona ilanı aşk etmiştir. Fakat Orgon'nun oğlu Damis bunları duymuş ve babasına anlatmak istemiştir. Orgon oğluna inanmamış Tartüf'te bu olayı ustalıkla lehine kullanmış ve Orgon'nun oğlu Damis'i evden kovmasına sebep olmuştur. Damis- Babacığım, aman ne iyi ettiniz de geldiniz. İşte size insanı hayretten hayrete düşürecek, çiçeği burnunda bir haber; İyilikleriniz nihayet karşılığını gördü. Mösyö Tartüf, gösterdiğiniz himayeye çok güzel bir mukabelede bulundu. Size olan sadakatini ispat etti, Düpedüz namusunuzla oynuyor. Kendileri madama ilân-ı aşk ediyorlardı, onu bu küstahça suçun üstünde yakaladım. Madam sessizdir, ağzı sıkıdır. Bu sırrı da saklamak istedi. Doğrusu ben bu derece hayâsızlığa tahammül edemem, Bunu saklamak size hakaret olurdu. Orgon- Aman Allah'ım neler duyuyorum, olacak şey mi bu? Tartüf- Doğru doğru kardeşim. Ben fena bir adamım, kabahatliyim. Vicdansız adı bir

günahkârım, dünyanın en alçak adamıyım. Hayatım lekelerle doludur.. Beni köpekler gibi evinizden kovunuz.

Göz Boyayan Orgon Damis'in söylediklerinden sonra Tartüf'e iftira atıldığını düşünür. Tartüf'e çok fazla inanmakta ve güvenmektedir. Bu yüzden malını hak yolunda harcayacağını düşündüğü herkese bu şekilde söyleyen Tartüf'e verir. Orgon'nun kayınbiraderi Kleant, Orgon'nun zayıf anından istifade ettiğini ve bu şekilde hakkı olmayan bir serveti kabullenmenin doğru olmadığını söyler. Fakat Tartüf göz boyayarak mala sahip olur. Kleant- Peki, efendim, babasının zayıf bir anından istifâdeyi fırsat bilip hakkıma olmayan bir serveti kabullenmeye kalkmanız da Cenabı Mevlânın emri mi acaba? . Tartüf- Beni tanıyanlar bu işte hiçbir menfaatim olmayacağını bilirler. Dünya malının, nazarımda, kıymeti yoktur. Onun yalancı parıltısı benim gözümü kamaştırır. Efendinin bana bağışlamak istediği bu serveti kabule razı oluyorsam bu, ister inanın, ister inanmayın, sadece malının namert eline, düşmesinden korktuğum içindir. Tutar bu malı birine verir, o da kalkar dünyama en sefil işleri yolunda harcamaya. Benim niyetlendiğim işlerden hiçbirine sarf etmez, Hâlbuki ben onu yalnız hak yoluna, yalnız insanoğlunun iyiliğine harcayacağım.

Ahlaksız Tartüf, ona güvenen ve ona inanan Orgon'nun karısı Elmir'e göz koymuş ve ona aşkı ilan etmiştir. Fakat Elmir'e bunları ilk aşamada kocasına söylememiştir. Tartüf- Din adamıyım ama, insanım da sizin ilahi güzelliğiniz karşısında ihtiyar elden ister istemez gidiyor; insan düşünemez oluyor. Bu tarzda konuşmam size garip gelir, biliyorum, fakat ne yapayım efendim, bende nihayet, melek değilim ya. Bunları bir günah sayıyorsanız kabahat bende değil, sizde, sizin güzelliğinizde. İnsan ölçülerini aşan güzelliğinizi o muhteşem parlaklığıyla gördüğüm an esiriniz oldum. O ilâhi bakışlarındaki sihir ruhumun kapılarını zorla açtı. Oruçlar, dualar, niyazlar, hiçbiri kâr etmedi. Bütün adaklarımın, bütün niyazlarımın gayesi, döndü, dolaştı, güzelliğiniz oldu. Bakışlarımla, âhûzârımla bunu size binlerce, defa anlattım. Şimdi de sözle anlatmaya çalışıyorum. Size lâıyk olmayan kölenizin çektiklerine bir bakın da, azıcık olsun insaf edin. Ne olur, beni biraz avutun. Merhametiniz hiçliğime kadar inmeye tenezzül ederse, ey İlâhi kadın, size eşi görülmemiş bir imanla ebediyen bağlanırım. Korkmayın, benim yüzümden, şerefiniz tehlikeye düşmez. Vefasızlığından da endişeye lüzum yok. Kadınların deli divane oldukları o. züppe âşıkların bütün yaptıkları kuru gürültü, bütün söyledikleri safsatadır. Durmadan muvaffakiyetlerini anlatır, böbürlenirler. Kadınlardan bir parçacık güler yüz görmesinler. Her tarafa yayarlar.. Dillerini de tutmayı bilmezler. Zevzeklikleriyle kendilerine itimad eden sevgililerini elâleme kepaze ederler. Ama bizler onlardan değiliz. Aşk ateşi bizi içimizden yakar; Biz zahidiz, kendi adımızı, kendi şerefimizi- korumaya mecburuz Böylece sevdiğimizizin şerefini de korumuş oluruz. Bizim aşkımızı kabul eden kadın rezaletsiz aşka, korkusuz zevklere nail olur. Elmir- Söylediklerinizin hepsini dinledim. Nutkunuz her şeyi açıkça anlattı peki ya aklıma eser de bu aşk hikâyesini kocama söyleyi verirsem? Bu yüzden dostluğunu kaybederim diye düşünmüyor musunuz hiç?

Pişkin Orgon tüm gerçeklerini öğrendikten sonra Tartüf'ü evinden kovmak ister fakat tüm varlığına sahip olan Tartüf pişkince evin sahibinin kendisinin olduğunu ve gitmesi gereken kişinin kendisi olduğunu söyler. Orgon- Ah ah! Melek sandığımız adama bakın hem kızımı almak hem de karıma göz koymak ha.. pılıyı pırtıyı toplayıp sessiz sedasız evimi terk edin. Tartüf- Evi terk etmek size düşer; karşıma geçmiş de efendilik mi taşıyorsunuz? Ev benim evim. İspatı elimde. Bağırıp çağırmaya kalkmayın boşuna çünkü. Boşuna olduğunu da size göstereceğim. Ne diye böyle dolambaçlı yollara sapıyorsunuz? Gürültü çıkaracak yer mi arıyorsunuz? Öyle, bana sövmekle, saymakla, muradınıza nail olamazsınız yani. Bana dalavere çevirmek isteyen alını karşılarım ben. Alimallah işini ayağına dolaştırır bütün ettiklerini burnundan getiririm. Allaha karşı gelmek nasıl olurmuş göstereyim de anlasınlar, Beni buradan çıkarmak isteyenleri vallahi söylediklerine söyleyeceklerine pişman etmesini öyle bir bilirim ki!

Orgon

Karakter Fevri yapısı ve kemikleşmiş ve ahlaki bakış açısı olan biridir. Saf ve çabuk kandırılan güvendiği insana her şeyini teslim eden, aile fertlerini dinlemeyecek kadar gözünü bürümüş yozlaşmış bir dindar.

Aktivite Sık Sık kiliseye gider ve Tartüf'le tanışır. Tartüf'ü evine alır ve ona kızını vermek ister. Tartüf'e çok güvendiği için servetini bile teslim etmiştir.

Kişiler Orgon kilisede tanıştığı ve ona çok güvenerek evine aldığı Tartüf'le sürekli diyalog halindedir. Evine aldığı Tartüf'e servetini vermesinden dolayı ailesi bu durumdan oldukça rahatsızdır. Orgon'a itirazda bulunurlar. Aile içinde tartışmalar başlar.

ÖRNEK OLAYLAR

Fevri Oğlu Damis, Tartüf'ün üvey annesi Elmir'eye ilanı aşk ederken duyar ve bunları babası Orgon'a söyler. Fakat Orgon oğluna inanmaz ve onu evden kovar. Damis- Babacığım aman ne iyi ettiniz de geldiniz. İşte size insanı hayretten hayrete düşürecek, çiçeği burnunda bir haber, iyilikleriniz nihayet karşılığını gördü. Mösyö Tartüf'e, gösterdiğiniz himayeye çok güzel bir mukabelede bulundu. Size olan sadakatini ispat etti. Düpedüz namusunuzla oynuyor. Kendileri madama ilâm aşk ediyorlardı, onu bu küstahça suçun üstünde yakaladım. Madam sessizdir, ağzı sıkıdır bu sırrı da saklamak istedi. Doğrusu, ben bu derece hayasızlığa tahammül edemem, bunu saklamak size hakaret olurdu. Orgon- Aman allahım neler duyuyorum? Olacak şey mi bu? Ah alçak olmayacak dolaplar çevirip mübarek adamı lekelemek istiyorsun öyle mi? Hele bir daha söyle kemiklerini kırarım. Cehennem ol çabuk buradan git. Bir daha bu eve ayak basıyım deme.

Saf Tartüf Orgon'ın gözünü öyle boyamıştır ki ailesine bile inanmayıp sadece onu dinlemektedir. Tartüf, kendini acındırarak Orgon'nun malının sahibi olur. Tartüf- Peki, peki bu bahsi kapatalım. Böyle işlerde nasıl hareket edileceğini ben pekâlâ bilirim. Namus meselesi nazik bir meseledir. Mademki dostunuzum dedikoduların ve sizi lekeleyecek her türlü şeyin önüne geçmeye mecburum. Karınızdan uzaklaşacağım. Bir daha beni onunla görmeyeceksiniz... Orgon- Yok, yok, onlara inat hep karımla beraber olmalısınız onlar kudurdukça ben keyifleneceğim. Sizi her an beraber görsünler öyle istiyorum. Dahası var, hepsine inat, mirasımı yalnız size bıraka çağım. Yolu yordamıyla, usulü erkânıyla, bütün malımı mülkümü hemen size bağışlayacağım. Kendime damat edeceğim candan bir dost indimde karımdan da, evlâdımdan da, soyumdan da, sopamdan da ileridir. Dediklerimi kabul etmeyecek misiniz? Tartüf- Ne yapalım Allah, ne takdir etmişse o olur. Orgon- Zavallı! Haydi çabucacık gidelim, muameleyi hemen yaptıralım, onlar da kıskançlıklarından çatlasınlar.

Körü Körüne Bağlı Orgon, Tartüf'e o kadar inanmış ve bağlanmıştı ki onu yere göğe sığdıramamaktadır, çok farklı bir insan olduğunu düşünmektedir. Kayınbiraderi, Kleant'e sürekli Tartüf'ü övmektedir. Kleant- Darılmayın, gücenmeyin ama sizin ki görülmemiş bir şey. Bu adama öyle kanınız kaynamış ki gözünüze dünyalar görünmez olmuş. Orgon-Durun hele, kayınbirader, siz onun nasıl adam olduğunu bilmiyorsunuz. Kleant- Pekâlâ, öyle olsun, bilmiyorum. Ama nihayet onun nasıl bir adam olabileceğini anlamak için...Orgon- Ah, birader, onu bir tanısaydınız ne kadar hoşnut kalacaktınız. Memnuniyetiniz ne kadar sonsuz olacaktı. Bu öyle bir adam ki, öyle bir adam... Ah, Öyle bir adam ki... Adam yani, onun sözünü tutan, sonsuz bir huzura kavuşur, hiçbir şeye aldırış etmez. Evet, onunla konuştuğunda dünyayı başka türlü görüyorum. Bana hiçbir şeye esir olmamanın yolunu öğretti. Ruhumu bütün bağlardan o kurtardı. Şu ânda kardeşimin, çocuklarımin, anamın, karımın, cümlesinin öldüklerini görsem zerre kadar gam yemem.